

Hantering av uppgrävda massor

Administrativa krav

Titel: Hantering av uppgrävda massor - administrativa krav

Publikation: 2007:99

Utgivningsdatum: Oktober 2007

Utgivare: Samhälle och trafik, Teknikavdelningen, Sektionen för vägteknik

Kontaktperson: Åsa Lindgren, Maria Wååg

Tryck: Endast digitalt, Vägverkets webbutik, www.vv.se

ISSN: 1401-9612

Distributör: Vägverkets webbutik, www.vv.se, telefon: 0243-755 00, fax: 0243-755 50, e-post: vagverket.butiken@vv.se

Förord

Vägverket och Banverket har ett flertal gemensamma frågeställningar beträffande uppgrävda jordmassor och avfall. Med anledning av detta har verken drivit ett gemensamt projekt med syftet att effektivisera och förenkla avfallshanteringen inom ramen för de lagar som styr verksamheterna. Ett av delprojekten har varit att skapa ett förhållningssätt till de administrativa krav vi möter.

Denna publikation reder ut begreppen och beskriver i vilka lägen uppgrävda massor är att betrakta som avfall, eller inte är avfall, och vilka regler som ska beaktas i olika situationer. Handboken kan användas av projektledare och konsulter vid planering av byggande, drift och underhåll av vägar som innebär hantering av massor.

Utredningen har genomförts av advokat Magnus Fröberg, Fröberg och Lundholm Advokatbyrå. Handboken har upprättats i en Banverks- och en Vägverksversion, för relevant verksamhetsanknytning, men med i grunden samma juridiska tolkningar. Vägverkets publikation har bearbetats och färdigställts av Åsa Lindgren och Maria Wååg.

Borlänge, september 2007.

Innehållsförteckning

1.	Inledning.....	5
1.1	När behövs denna handbok?	5
1.2	Hur handboken är uppbyggd	5
2.	När är uppgrävda massor avfall?	6
2.1	Alla uppgrävda massor kan vara avfall	6
2.2	När är uppgrävda massor <u>inte</u> avfall?	6
2.3	När är uppgrävda massor avfall?	7
3.	Vad som bör beaktas om massorna <u>inte</u> är avfall.....	9
3.1	Eventuell samrådsskyldighet.....	9
3.2	Vattenverksamhet	9
3.3	Eventuella inskränkningar på en specifik plats.....	10
3.4	Om massorna skall överlåtas till entreprenör/företag	10
3.5	Om massorna skall överlåtas till privatperson	11
4.	Vad som bör beaktas om massorna är avfall	12
4.1	Allmänt.....	12
4.2	Dokumentering av avfallsmassorna.....	12
4.3	Transporter av avfallsmassorna	12
4.4	Mellanlagring/lagring/omlastning av avfallsmassorna	13
4.5	Permanent uppläggning av avfallsmassorna utan syfte	13
4.6	Behandling av avfallsmassorna.....	13
4.7	Användning eller annan återvinning och bortskaffande	14
4.8	När är avfallsmassorna farligt avfall och vad gäller då?	14
4.9	När är avfallsmassorna inert avfall och vad gäller då?.....	15
4.10	Kan avfallsmassorna upphöra att vara avfall?	15
4.11	Eventuell samrådsskyldighet i övriga fall	16
4.12	Vattenverksamhet	16
4.13	Egenkontroll och övriga rapporteringskrav.....	16
4.14	Eventuella inskränkningar i markanvändningen på en specifik plats	17
4.15	Överlåtelse till entreprenör/företag = köp av tjänst.....	17
4.16	Överlåt inte massor som klassificeras som avfall till privatperson.....	18
5.	Checklistor	19
5.1	Allmänt	19
5.2	Checklista för om uppgrävda massor utgör avfall eller inte	19
5.3	Checklista för massor som <u>inte</u> är avfall.....	20
5.4	Checklista för massor som är avfall.....	21
5.5	Ytterligare information.....	22

Bilagor:

Bilaga 1 – Avtalsförslag vid försäljning av massor som inte är avfall

Bilaga 2 – Avtalsförslag när avfallsmassor hanteras

1. Inledning

1.1 När behövs denna handbok?

Vid anläggningsarbeten uppkommer massor. Dessa uppgrävda massor kan vara av olika sort och kvalitet. Om massorna skall läggas upp för lagring, användas eller säljas finns regler som måste iaktas. Om massorna kommer att klassificeras som avfall kan det finnas särskilda regler som gäller för avfallshantering och som blir tillämpliga.

Denna handbok berör följande frågor:

- När uppgrävda massor skall klassificeras som avfall
- Vilka regler som gäller vid hanteringen om massorna inte är avfall
- Vilka regler som gäller vid hanteringen om massorna är avfall

Det bör betonas att det i vissa fall råder en stor osäkerhet hur de aktuella reglerna skall tolkas. Denna handbok ger således endast ett förslag till hur frågorna kan hanteras, men det kan inte garanteras att tillsynsmyndigheter eller domstolar i slutändan inte kommer att ha en annan uppfattning. Vid osäkerhet i ett enskilt fall bör tillsynsmyndigheten rådfrågas. Denna handbok är avsedd att uppmärksamma läsaren på vilka frågor som måste beaktas, men ger inte en fullständig information om hur respektive fråga skall hanteras.

1.2 Hur handboken är uppbyggd

Denna handbok är uppbyggd på följande sätt:

Under avsnitt 2 redogörs för när massor skall klassificeras som avfall. Där framgår att själva hanteringen av massorna i sig kan ha en avgörande betydelse för om massorna skall betraktas som avfall eller inte.

Under avsnitt 3 redogörs för vilka regler som gäller för hanteringen för det fall massorna *inte skall betraktas som avfall*. Det är således viktigt att hålla i åtanke att det kan finnas miljöregler som styr hanteringen av massorna och som måste iaktas, även i de fall massorna inte är att betrakta som avfall.

Under avsnitt 4 redogörs för vilka regler som gäller för hanteringen av massorna *om massorna betraktas som avfall*.

I det sista avsnittet, avsnitt 5, redovisas en checklista, som kan användas för att ”bocka av” reglerna som styr hanteringen av massorna. Vidare lämnas hänvisningar till var ytterligare information kan inhämtas.

2. När är uppgrävda massor avfall?

2.1 Alla uppgrävda massor kan vara avfall

Först och främst är det viktigt att notera att alla uppgrävda massor kan utgöra avfall. Detta styrs inte främst av uppfattningen hos den som har grävt upp massorna eller den som eventuellt vill använda massorna. Det bestäms inte heller endast av om massorna är förorenade eller inte, även om detta kan vara av betydelse för bedömningen.

Det är framförallt två kriterier som är av avgörande betydelse för om uppgrävda massor skall betraktas som avfall:

- Massornas kvalitet (renhet)
- Sannolikheten av att massorna kommer till användning

Nedan redogörs för när uppgrävda massor utifrån dessa kriterier skall betraktas som avfall och när de inte skall betraktas som avfall.

2.2 När är uppgrävda massor inte avfall?

Uppgrävda massor är inte avfall om de är av en tillräcklig god kvalitet (renhet) för att kunna användas och om innehavaren kan visa att det föreligger hög sannolikhet att de kommer till användning. Båda förutsättningarna måste vara uppfyllda.

Vägdikesmassornas kvalitet

När det gäller vägdikesmassors kvalitet har Vägverket ställt upp olika miljökriterier för att massorna skall betraktas som ”rena”. Dessa kriterier redovisas i Publ 2007:101 om hantering av vägdikesmassor. Dikesmassorna får endast innehålla ringa mängder annat material (såsom metall, plast, organiskt material, trä, gummi, m.m.). Om massorna uppfyller dessa miljökriterier är det första kravet på att det inte är avfall uppfyllt.

När behöver provtagning ske?

En viktig fråga i sammanhanget är i vilken utsträckning man behöver genomföra provtagning av massorna för att säkerställa att dessa uppfyller miljökriterierna.

Om de uppgrävda dikesmassorna härrör från vägområde med en årsmedelgygtrafik <10 000 fordon/dygn behövs normalt ingen provtagning om massorna skall återanvändas för vägändamål. I dessa fall kan man utgå ifrån att massorna uppfyller miljökriterierna. Om det finns någon som helst misstanke om att massorna skulle kunna vara förorenade till följd av exempelvis olycka eller annan omständighet skall provtagning ske. Se vidare publ 2007:101 om hantering av vägdikesmassor.

I andra fall, d.v.s. när det inte är frågan om dikesmassor, får man göra en bedömning i det enskilda fallet. Om det finns någon anledning att misstänka att massorna på något sätt är förorenade eller innehåller oönskade ämnen i oacceptabel grad, måste provtagning genomföras. Om inte sådan misstanke finns bör man kunna utgå ifrån att massorna är ”rena”. När det gäller andra egenskaper hos massorna, såsom hög halt av organiskt material, mycket grus etc., så är det avgörande om massorna har egenskaper som motsvarar de krav som uppställs för det aktuella användningsområdet (inte hög organiskt halt om de skall användas som fyllnadsmassa, men om de skall användas för matjordsändamål eller plantering).

Om det har genomförts provtagningar som visar att massorna/marken är förorenad eller om det på annat sätt framkommer att marken är förorenad på ett sätt som kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön, måste tillsynsmyndigheten genast underrättas om detta enligt miljöbalken 10 kap. 9 §. Aktuell tillsynsmyndighet är normalt sett den kommunala nämnd som utövar tillsyn över miljö- och hälsoskyddsfrågor inom aktuell kommun.

Sannolikheten för att massorna kommer till användning

Nästa kriterium för att massorna inte skall betraktas som avfall är att det skall föreligga en hög sannolikhet för att dessa kommer till användning. Begreppet ”komma till användning” bör kunna ha en bred tillämpning, d.v.s. användningsområdet bör inte vara inskränkt till användning för anläggnings- eller konstruktionsändamål utan det bör räcka att massorna kommer till användning på något sätt, t.ex. för markmodellering, utfyllnad etc.

Det viktiga i denna del blir således att planera för massornas fortsatta användande redan innan de har grävts upp så att man kan visa att massorna inte kommer att utgöra en belastning/börda för den som gräver upp dem. Planen för den fortsatta användningen måste sedan dokumenteras på lämpligt sätt, beroende av i vilket sammanhang massorna kommer att grävas upp (förstudie, miljökonsekvensbeskrivning, upphandlingsunderlag, arbetsplan, eller på annat sätt som visar att massorna kommer att komma till användning). Massor bör inte överlåtas till entreprenör utan att det klargörs om massorna skall användas, återvinnas eller bortscaffas, eftersom det får betydelse för huruvida massorna skall betraktas som avfall eller produkt/råvara.

2.3 När är uppgrävda massor avfall?

Uppgrävda massor är att klassificera som avfall om de inte uppfyller uppställda miljökrav (t.ex. miljökriterier för vägdikeysmassor) eller om det inte föreligger hög sannolikhet för att de kommer till användning. Massor som blir liggande i avvaktan på eventuell användning riskerar således att betraktas som avfall. För att undvika att massorna betraktas som avfall måste en planering för den fortsatta användningen ha genomförts.

Det faktum att massorna betraktas som avfall, med hänsyn till antingen föroreningsinnehåll eller med hänsyn till att de under viss tid inte har haft något användningsändamål, hindrar inte

att massorna senare används. I sådana fall måste emellertid avfallslagstiftningen iaktas (se avsnitt 4).

3. Vad som bör beaktas om massorna inte är avfall

3.1 Eventuell samrådsskyldighet

Att använda uppgrävda massor, om de inte klassificeras som avfall, är normalt sett inte en anmälningsskyldig eller tillståndsskyldig verksamhet.

Även om användningen av uppgrävda massor, som inte är att betrakta som avfall, inte är anmälningsskyldig eller tillståndsskyldig kan användningen kräva samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Detta förutsätter att användningen av massorna *väsentligt kan ändra naturmiljön*. Enligt Naturvårdsverkets uppfattning undantas inte verksamheter som prövas enligt väglagen eller järnvägslagen från anmälningsskyldigheten enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Anmälan skall i dessa fall göras till Länsstyrelsen sex veckor innan verksamheten eller åtgärden genomförs och samrådsskyldigheten är straffsanktionerad.

Frågan är vilka ändringar som anses "väsentliga" och vad som skall betraktas som "naturmiljön".

Naturvårdsverket har tagit fram en handbok som rör samrådsskyldigheten (Handbok 2001:6 och Allmänt råd 2001:15). Enligt handboken bör användning av massor för utfyllnad av en gammal täkt eller annat utfyllnadsändamål normalt sett inte betraktas som "naturmiljön". Inte heller borde användande av massorna inom ett vägområde betraktas som en verksamhet eller åtgärd som normalt kan anses ändra naturmiljön.

I tveksamma fall bör en anmälan göras enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Anmälan borde även kunna utgöra det dokument som visar att massorna kommer till användning och därför inte utgör avfall. Om verksamheten är anmälningsskyldig blir kraven på egenkontroll som anges i avsnitt 4.13 tillämpliga.

3.2 Vattenverksamhet

Om massorna skall användas inom ett vattenområde (11 kap. 3 § miljöbalken), kan det utgöra en tillståndsskyldig vattenverksamhet (11 kap. 9 § miljöbalken). Detta gäller t.ex. om uppgrävda massor används för att fylla ut vattenområde eller om massorna grävs ur vattenområde. För vissa mindre arbeten i vattenområden föreligger endast en anmälningsskyldighet enligt förordning (1998:1388) om vattenverksamhet m.m. (ändrad genom förordning SFS 2007:168, ändringarna trädde i kraft 2007-05-15).

Ansvarig för att söka tillstånd eller att göra en anmälan för vattenverksamhet är den som avser att använda massorna inom vattenområdet. Om verksamheten är anmälningsskyldig eller tillståndsskyldig enligt dessa bestämmelser blir kraven på egenkontroll som anges i avsnitt 4.13 tillämpliga.

3.3 Eventuella inskränkningar på en specifik plats

Om massorna skall användas på en viss plats för utfyllnads-, konstruktions- eller anläggningsarbeten måste det kontrolleras att det inte finns några inskränkningar för markanvändningen på den aktuella platsen där massorna skall användas. Det kan föreligga en rad olika skydd av områden enligt 7 kap. miljöbalken, såsom:

- Naturresevat
- Nationalpark
- Djur- och växtskyddsområde
- Kulturresevat
- Biotopskyddsområde
- Strandskyddsområde
- Vattenskyddsområde
- Natura 2000-område

Om det är Vägverket som skall utföra arbetena bör det kontrolleras att det inte finns några särskilda inskränkningar för markanvändningen. Kontroll kan ske på länsstyrelsernas hemsida www.gis.lst.se där det finns GIS-kartor som visar de flesta inskränkningar i markanvändningen som finns för olika områden. En kontroll bör även i tveksamma fall göras med berörd kommun.

Notera även att det kan finnas begränsningar i markanvändningen enligt lag (1988:950) om kulturminnen m.m.

3.4 Om massorna skall överlåtas till entreprenör/företag

När massorna inte klassificeras som avfall är det en produkt/råvara som överlåts.

Den fortsatta hanteringen av massorna, efter en överlåtelse, kan dock vara att betrakta som en miljöfarlig verksamhet. Om massorna skall användas för utfyllnads-, konstruktions- eller anläggningsarbeten kan detta vara en miljöfarlig verksamhet i sig. Vid utövande av denna miljöfarliga verksamhet kan det uppkomma tre typer av ansvar enligt miljölagstiftningen:

- Verksamhetsutövaransvar (ansvaret för att miljölagstiftningen följs)
- Skadeståndsansvar (skyldighet att betala skadestånd till den som lider skada till följd av den miljöfarliga verksamheten)
- Efterbehandlingsansvar (ansvaret för att efterbehandla de miljöskador som uppstår till följd av verksamheten)

Om avsikten är att köparen skall ta det fulla miljörettsliga ansvaret för massorna, efter överlåtelsen, kan man använda sig av den avtalstext som används i [Bilaga 1](#). Det är viktigt att vara tydlig på denna punkt, att det är köparen som tar det fulla miljörettsliga ansvaret, eftersom Vägverket annars riskerar att få ett ansvar för köparens/entreprenörens senare hantering av massorna. Den föreslagna texten i bilaga 1 kan behöva anpassas till det avtal och den avtalssituation som är aktuell.

Observera att avsikten skall vara att massorna skall användas av entreprenören/företaget. Om entreprenören/företaget i själva verket övertar massorna för att rena eller bearbeta dem innan användning eller lägga dem på deponi, är det inte frågan om en produkt som överläts utan massorna kommer att betraktas som avfall. I dessa fall skall istället iakttas vad som anges i avsnitt 4 och särskilt i avsnitt 4.8.

3.5 Om massorna skall överlåtas till privatperson

När massorna överläts till en privatperson är risken för att Vägverket skall betraktas som verksamhetsutövare vid den fortsatta användningen mindre, eftersom det framstår som mer uppenbart att Köparen övertar massorna för sin personliga användning. I dessa fall bör dock av ett avtal eller information till Köparen särskilt noga framgå att massorna endast är avsedda att användas för anläggnings-, utfyllnads- eller konstruktionsändamål och att de inte är kontrollerade att användas för matjordsändamål (jfr bilaga 1 punkten 1).

4. Vad som bör beaktas om massorna är avfall

4.1 Allmänt

Uppgrävda massor kommer att betraktas som avfall om de inte uppfyller uppställda miljökriterier eller om sannolikheten inte är hög för att de kommer till användning.

Om massorna skall betraktas som avfall innebär detta bl.a. att avfallsreglerna i avfallsförordningen blir tillämpliga vid hanteringen av dessa. Kraven i avfallsförordningen utvecklas framför allt under avsnitt 4.2 – 4.3.

Vidare kommer hanteringen av massorna i många fall leda till att det krävs en anmälan eller tillståndsansökan enligt bilagan till förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Dessa krav behandlas framförallt under avsnitt 4.4 – 4.7. Det krävs i sådana fall att en anmälan inlämnas sex veckor före det att verksamheten påbörjas eller att tillstånd meddelas innan det att verksamheten påbörjas.

Om det uppmärksammas att marken där uppgrävning sker är förorenad skall man dessutom genast underrätta tillsynsmyndigheten (normalt den kommunala miljönämnden), förutsatt att föroreningen kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön, se 10 kap. 9 § miljöbalken. Denna skyldighet är straffsanktionerad.

Det bör även noteras att det finns en anmälningsskyldighet när man avser att vidta en efterbehandlingsåtgärd (såsom uppgrävning av massor) i ett förorenat område, se 28 § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

4.2 Dokumentering av avfallsmassorna

Enligt avfallsförordningen (2001:1063) skall den som hanterar avfall i vissa fall föra anteckningar om bl.a. mängd avfall som uppkommer, återvinns, bortskaffas eller transporteras. Reglerna återfinns 42-45 §§ avfallsförordningen. Om massorna är klassificerade som farligt avfall skall avsändaren upprätta ett transportdokument för varje transport av sådant farligt avfall, 41 § avfallsförordningen.

4.3 Transporter av avfallsmassorna

Den som transporterar avfall yrkesmässigt behöver tillstånd för att transportera avfall. Tillståndet söks hos länsstyrelsen och meddelas normalt för fem år, se 26-33 §§ avfallsförordningen.

I vissa fall ersätts tillståndsplikten av en anmälningsplikt, se 34-36 §§ avfallsförordningen och naturvårdsverkets föreskrifter (2005:3) om transport av avfall.

Om avfallsmassorna skall transporteras över en nationsgräns skall EU:s förordning (06/1013/EG) om transport av avfall tillämpas.

4.4 Mellanlagring/lagring/omlastning av avfallsmassorna

Avfall som mellanlagras kan vara en anmälnings- eller tillståndspliktig verksamhet enligt bilagan till förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (sifferkoder 90.30, 90.40 och 90.50), (ändrad genom förordning SFS 2007:674, ändringarna träder i kraft i fråga om 28 § 2007-08-01 och i övrigt 2008-01-01). Det avgörande är om mängden avfall som mellanlagras vid något enskilt tillfälle överskrider 10 ton icke-farligt avfall eller om mellanlagringen avser farligt avfall.

En lagring eller omlastning av avfall är däremot varken anmälnings- eller tillståndspliktig.

Med ”lagring” avses att avfallet har uppkommit inom den egna verksamheten och att det lagras inom det verksamhetsområde där det uppkommit. Om massor grävs upp kan de således lagras i omedelbar anslutning till den plats där de har grävts upp, men om det transporteras bort till en annan plats utanför verksamhetsområdet/arbetsområdet uppkommer en mellanlagring. I tveksamma fall bör tillsynsmyndigheten konsulteras.

Med ”omlastning” avses att avfallet läggs upp på en plats tillfälligt för att transporteras vidare till en annan plats. Om avfallsmassorna ligger mer än tillfälligt på platsen uppkommer en ”mellanlagring”. Förvaringen på den tillfälliga platsen skall vara ett led i själva transporten för att det skall betraktas som en omlastning. Som utgångspunkt bör avfall inte ligga längre än en vecka på en omlastningsplats, utan att tillsynsmyndigheten först konsulteras.

Om massorna skall återvinnas efter mellanlagringen får de ligga tre år på samma plats innan de betraktas som deponerade (se avsnitt 4.5). Om massorna skall bortskaffas efter mellanlagringen får de ligga högst ett år på samma plats innan de betraktas som deponerade på platsen (se avsnitt 4.4).

4.5 Permanent uppläggning av avfallsmassorna utan syfte

För det fall avfallsmassorna läggs upp på en plats utan syfte (d.v.s. det är inte en mellanlagring, lagring eller omlastning) är det mycket möjligt att massorna kommer att betraktas som deponerade på platsen.

En sådan deponering är tillståndspliktig enligt bilagan till förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (sifferkoder 90.290, 90.300, 90.310, 90.320, 90.330 eller 90.340).

4.6 Behandling av avfallsmassorna

Om massorna skall behandlas på plats (renas, sorteras, mekaniskt bearbetas, biologiskt behandlas eller förbrännas) kommer denna behandling med stor sannolikhet att vara en

anmälnings- eller tillståndspliktig verksamhet enligt bilagan till förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (sifferkoder 90.70, 90.80, 90.90, 90.100, 90.110, 90.150, 90.160, 90.170, 90.180, 90.190, 90.200, 90.210, 90.210, 90.220 eller 90.230).

4.7 Användning eller annan återvinning och bortskaffande

Om avfallsmassorna skall användas för anläggningsändamål föreligger en anmälnings- eller tillståndsplikt enligt bilagan till förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (sifferkoder 90.130 respektive 90.140). Anmälningsplikten gäller fall där föroreningsrisken är ringa. Dessa punkter blir framförallt aktuella att tillämpa om massorna avviker från uppställda miljökriterier, men då man ändå har för avsikt att använda massorna för utfyllnads-, anläggnings- eller konstruktionsändamål.

När avfallsmassor skall användas måste en miljöutredning i det enskilda fallet tas fram som visar att användandet av massorna inte kommer att leda till miljö- eller hälsorisker med de försiktighetsmått som kommer att vidtas.

Om hanteringen av avfallsmassorna inte är provningspliktig enligt någon av de tidigare angivna sifferkoderna i bilagan till förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (sifferkoderna 90.100-90.340) kan det ändå föreligga anmälnings- eller tillståndsplikt enligt nämnda bilaga (sifferkoder 90.350-90.440). Det beror dels på om hanteringen är att klassificera som ett återvinnings- eller bortskaffandeförfarande, vilket definieras i bilaga 4 och 5 till avfallsförordningen, samt vilka mängder som kommer att hanteras på den aktuella platsen.

4.8 När är avfallsmassorna farligt avfall och vad gäller då?

Uppgrävda massor som klassificeras som avfall kan även komma att klassificeras som farligt avfall enligt bilaga 2 till avfallsförordningen. Det avfallsslag som blir tillämpligt är framför allt 17.05.03. Det avgörande för om massorna skall anses ha farliga egenskaper är om massorna innehåller farliga ämnen i sådana koncentrationer att de kan anses ha sådana egenskaper att massorna skall klassificeras som farliga enligt bilaga 3 till avfallsförordningen.

Massornas klassificering som farligt avfall får betydelse för att avgöra om en hantering av massorna omfattas av kraven i bilagan till förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Vidare finns det särskilda regler i avfallsförordningen som gäller vid hantering av farligt avfall, bl.a. får farligt avfall, som huvudregel, inte blandas med annat farligt avfall eller annat avfall eller material, se 7 § avfallsförordningen.

Den som lämnar över farligt avfall till en extern transportör är skyldig att kontrollera att denne har tillstånd att transportera avfall eller är anmäld (se avsnitt 4.3). Om massorna klassificeras som farligt avfall måste det även kontrolleras att mottagaren har det tillstånd som krävs för att hantera avfallet. Bestämmelsen återfinns i 39 § avfallsförordningen. Krav bör ställas på transportören att redovisa ovanstående uppgifter.

Det gäller även särskilda villkor vid deponering av farligt avfall enligt förordning (2001:512) om deponering av avfall.

När massorna klassificeras som farligt avfall kan undantagsvis bestämmelserna i lag (2006:263) om transport av farligt gods bli tillämpliga. Det skulle i så fall, när det gäller uppgrävda massor, vara frågan om massor som är så förorenade att de kan fräta, antändas eller får betraktas som giftiga eller liknande.

4.9 När är avfallsmassorna inert avfall och vad gäller då?

Uppgrävda massor som klassificeras som avfall kan även komma att klassificeras som inert avfall enligt 3 § deponeringsförordningen. Definitionen av ett avfall som inert är framförallt av betydelse för om avfallet skall deponeras, eftersom kraven på deponering av inert avfall är lägre än vid deponering av icke-farligt och farligt avfall.

I Naturvårdsverkets deponeringsföreskrifter (2004:10) anges att jord och sten skall anses inerta om de inte kommer från förorenade områden, det gäller dock inte matjord och torv. Om man misstänker att massorna är förorenade kan de laktestas på sätt som anges i Naturvårdsverkets föreskrifter. Om laktionskriterierna för inert avfall uppfylls får massorna deponeras på en deponi för inert avfall.

Laktionskriterierna kan även få betydelse för att bedöma om uppgrävda massor, klassificerade som avfall, kan användas för utfyllnads-, konstruktions- eller anläggningsändamål. Om massorna uppfyller laktionskriterierna för inert avfall kan på goda grunder antas att massorna kan användas för dessa ändamål.

4.10 Kan avfallsmassorna upphöra att vara avfall?

Efter en behandling (t.ex. efter rening) kan avfallsmassorna upphöra att vara avfall. Det är dock relativt svårt att bestämma när avfallet kan anses ha upphört att vara avfall och när innehavaren inte längre behöver beakta de regler som gäller vid hantering av avfall.

Om massorna efter en behandling/återvinning har fått sådana egenskaper att de minst uppfyller de krav som ställs (t.ex. för vägdkesmassor) borde det finnas förutsättningar att massorna därefter inte behöver betraktas som avfallsmassor, utan att de skall ses som en återvunnen råvara/produkt. Det förutsätter att det är klart att massorna därefter kommer att användas. I tveksamma fall bör tillsynsmyndigheten konsulteras.

Naturvårdsverket håller under år 2007 på med att ta fram kriterier för återvinning av avfall i anläggningsarbeten. Förhoppningsvis kommer Naturvårdsverket att meddela vilka krav som ställs på de avfallsmassor som skall användas vid anläggningsarbeten. Sannolikt kommer inte massorna att anses återvunna förrän de har använts för det specifika anläggningsändamålet.

4.11 Eventuell samrådsskyldighet i övriga fall

Om hanteringen av massorna inte är anmälnings- eller tillståndspliktig enligt andra bestämmelser (se avsnitt 4.4-4.7) kan användandet av massorna föranleda en samrådsskyldighet enligt 12 kap. 6 § miljöbalken.

Denna bestämmelse avser verksamheter eller åtgärder som *väsentligt kan ändra naturmiljön*. När användningen av massorna sker för anläggningsändamål kommer det, enligt bilagan till förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, att föreligga en tillståndsplikt (sifferkod 90.130) eller en anmälningsplikt (sifferkod 90.140). För det fall användningen inte har något anläggningsändamål skulle en samrådsskyldighet kunna utlösas, men det kan också bli frågan om en tillståndspliktig deponering (se avsnitt 4.5). Angående samrådsskyldigheten enligt 12 kap. 6 § miljöbalken, se närmare avsnitt 3.1.

4.12 Vattenverksamhet

Om avfallsmassorna skall användas inom ett vattenområde (11 kap. 3 § miljöbalken), kan det förutom att det är en tillstånds- eller anmälningspliktig miljöfarlig verksamhet, utgöra en tillståndspliktig vattenverksamhet (11 kap. 9 § miljöbalken). Tillstånd måste i så fall sökas både till vattenverksamheten och till den miljöfarliga verksamheten. För vissa mindre arbeten i vattenområden föreligger endast en anmälningsplikt enligt förordning (1998:1388) om vattenverksamhet m.m.(ändrad genom förordning SFS 2007:168, ändringarna trädde i kraft 2007-05-15).

Ansvarig för att söka tillstånd eller att göra en anmälan för vattenverksamhet är den som avser att använda massorna inom vattenområdet.

4.13 Egenkontroll och övriga rapporteringskrav

Om verksamheten är anmälningspliktig eller tillståndspliktig enligt förordning om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, eller utgör anmälnings- eller tillståndspliktig vattenverksamhet blir egenkontrollförordningen tillämplig. Detsamma gäller om åtgärden eller verksamheten är anmälningspliktig enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Det medför bl.a. följande:

- Verksamheten måste ha en dokumenterad fördelning av det organisatoriska ansvaret
- Verksamheten måste ha rutiner för att fortlöpande kontrollera att utrustning m.m. där drift och kontroll hålls i gott skick och att detta dokumenteras
- Inträffar en driftsstörning som kan leda till olägenheter skall tillsynsmyndigheten omgående underrättas
- Det skall finnas en kemikalieförteckning

Vissa av dessa skyldigheter i 4-7 §§ egenkontrollförordningen är förenade med en miljösanktionsavgift om de överträds.

Om verksamheten är tillståndspliktig skall även en miljörapport inlämnas senast den 3 mars varje år, enligt 26 kap. 20 § miljöbalken och Naturvårdsverkets föreskrifter (2006:9) om miljörapport.

4.14 Eventuella inskränkningar i markanvändningen på en specifik plats

När avfallsmassorna skall behandlas/bearbetas/användas på en viss plats måste det kontrolleras att det inte finns inskränkningar för markanvändningen på den aktuella platsen där avfallsmassorna skall behandlas, lagras eller användas. Det kan föreligga en rad olika skydd av områden enligt 7 kap. miljöbalken, såsom:

- Naturreservat
- Nationalpark
- Djur- och växtskyddsområde
- Kulturresevat
- Biotopskyddsområde
- Strandskyddsområde
- Vattenskyddsområde
- Natura 2000-område

Om det är Vägverket som skall utföra arbetena bör det kontrolleras att det inte finns några särskilda inskränkningar för markanvändningen. Kontroll kan ske på länsstyrelsernas hemsida www.gis.lst.se där det finns GIS-kartor som visar de flesta inskränkningar i markanvändningen som finns för olika områden. En kontroll bör även i tveksamma fall göras med berörd kommun.

Notera även att det kan finnas begränsningar i markanvändningen enligt lag (1988:950) om kulturminnen m.m.

4.15 Överlåtelse till entreprenör/företag = köp av tjänst

Det är sannolikt inte möjligt att överlåta avfall. Detta eftersom "Säljaren" i själva verket anses köpa en avfallshanteringstjänst av "Köparen". Den som innehar avfallet "gör sig av med" materialet till någon som därefter skall omhänderta avfallet. Att denna sedan kan ha nytta av materialet/avfallet medför inte att det upphör att vara avfall eller att det inte skall betraktas som avfall. Det är först när avfallet har genomgått en återvinningsåtgärd och har egenskaper som kan anses motsvara den ursprungliga råvaran/produkten som det kan anses ha upphört att vara avfall (se avsnitt 4.10).

När man träffar avtal med en entreprenör/företag om hanteringen av massor som utgör avfall bör det uppmärksammas att det finns en rad skyldigheter som avfallsinnehavaren har och som avfallsinnehavaren bör säkerställa att de fullgörs.

För det första finns det en övergripande skyldighet för avfallsinnehavaren att se till att avfallet hanteras på ett hälso- och miljömässigt godtagbart sätt (miljöbalken 15 kap. 5 a §). Det går

alltså inte att bara överlåta ansvaret på entreprenören/företaget, utan avfallsinnehavaren kan sägas ha ett övergripande ansvar för att säkerställa att avfallet hanteras på ett hälso- och miljömässigt godtagbart sätt. Risken för att Vägverket skall ha ett miljöansvar även vid den fortsatta hanteringen är också större än om det inte hade varit frågan om avfall (jfr avsnitt 3.4). Om massorna i ett senare led skulle förorena mark eller leda till miljöskada kan Vägverket få ett miljörettsligt ansvar.

I bilaga 2 lämnas förslag till avtalstext. Texten kan behöva anpassas till det avtal och den avtalssituation som är aktuell.

4.16 Överlåt inte massor som klassificeras som avfall till privatperson

För det fall massorna klassificeras som avfall bör de inte överlåtas till en privatperson. Såsom har redogjorts för under avsnitt 4.15 är det mycket tveksamt om man kan överlåta avfall till någon. Vid överlåtelse av avfall är det egentligen frågan om att "Säljaren" köper en avfallshanteringstjänst. Efter "överlåtelsen" kommer mottagaren av avfallet att vara skyldig att hantera massorna enligt de regler som gäller för avfall. Med hänsyn till att en rad skyldigheter gäller för Vägverket när de innehar avfallet och som är kopplade till mottagaren av avfallet (se avsnitt 4.2, 4.3 och 4.10) bör det inte komma ifråga att överlåta avfallsmassor till en privatperson, även om privatpersonen ifråga skulle kunna få användning för massorna.

Situationen blir dock annorlunda om man träffar avtal med en privatperson innan massorna grävs upp. Massorna kommer då, under förutsättning att privatpersonen skall använda dem och att miljökriterierna uppfylls, inte att betraktas som avfall. Det finns då inget hinder mot att träffa avtal med en enskild privatperson (jfr avsnitt 3.5).

5. Checklistor

5.1 Allmänt

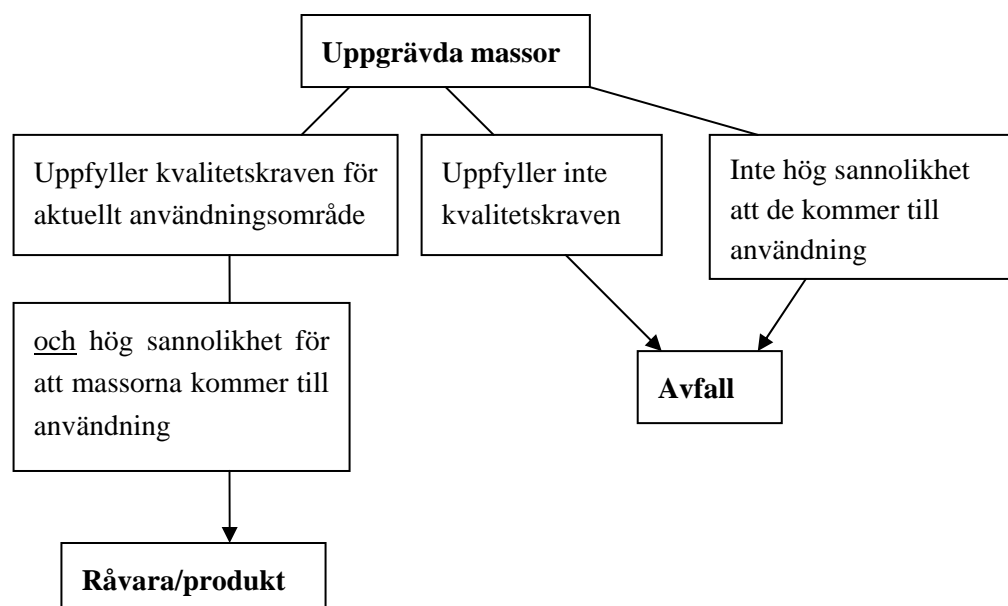
Nedan redovisade checklistor skall kunna fungera för en snabb avstämning/kontroll av vilka administrativa åtgärder som kan behöva vidtas vid hantering av uppgrävda massor.

Den första checklisten (5.2) kan användas vid bedömning av huruvida de uppgrävda massorna skall betraktas som avfall eller inte, samt hur man bör hantera massorna för att de senare inte skall komma att betraktas som avfall. Därefter redovisas en checklista för hantering av massor som inte betraktas som avfall (5.3) respektive en checklista för massor som betraktas som avfall (5.4).

5.2 Checklista för om uppgrävda massor utgör avfall eller inte

Nedan redovisas en figur som visar vilka faktorer som avgör om uppgrävda massor är avfall eller inte.

I avsnitt 2.2 anges att man måste göra en bedömning av massornas kvalitet och hur man som innehavaren av massorna kan visa att det föreligger hög sannolikhet för att massorna kommer till användning. Det bör vara tillräckligt att massorna kan användas för modelleringsarbeten, utfyllnadsmaterial osv., d.v.s. att massorna kan tas om hand inom ramen för de arbeten som pågår.

Figur: Uppgrävda massor

5.3 Checklista för massor som inte är avfall

Begränsningarna som har med hanteringen av massorna att göra:

Kontrollera om det behövs tillstånd, godkännanden, anmälningar eller andra krav som skall uppfyllas enligt:

- Bestämmelserna om **vattenverksamhet** (11 kap miljöbalken)
- Bestämmelserna om **arbetsföretag som väsentligt ändrar naturmiljön** (12:6 miljöbalken)

Begränsningar som har med platsen där massorna skall hanteras:

Kontrollera om det gäller några särskilda begränsningar på platsen där arbetena skall äga rum. Om arbetena äger rum inom arbetsområdet kan man normalt sett utgå ifrån att det inte finns begränsningar.

Det kan finnas begränsningar som är hänförliga till bestämmelser om:

- Naturreservat
- Nationalparker
- Djur- och växtskyddsområde
- Kulturresevat
- Biotopskyddsområde
- Strandskyddsområde
- Vattenskyddsområde
- Natura 2000-område

Kontrollera att det inte föreligger några begränsningar inom det aktuella området på www.gis.lst.se och/eller med berörd kommun.

Notera även att det kan finnas begränsningar i markanvändningen enligt lag (1988:950) om kulturminnen m.m.

5.4 Checklista för massor som är avfall

Begränsningarna som har med hanteringen av avfallet att göra:

Underrätta tillsynsmyndigheten om marken är förorenad, 10 kap. 9 § miljöbalken.

Efterbehandlingsåtgärd inom förorenade områden (28 § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd).

Kontrollera om det behövs tillstånd, godkännanden, anmälningar eller andra krav som skall uppfyllas enligt:

- Bestämmelserna om **miljöfarlig verksamhet**
 - * Mellanlagring
 - * Sortering och mekanisk bearbetning
 - * Användning av massorna för anläggningsändamål
 - * Biologisk behandling av massorna
 - * Rening av massorna genom förbränning
 - * Uppläggning av muddermassa
 - * Deponering
 - * Annan återvinning eller bortskaffande
- Om verksamheten är anmälnings- eller tillståndspliktig som miljöfarlig verksamhet, som vattenverksamhet eller om det föreligger samrådsskyldig enligt 12 kap. 6 § miljöbalken måste **egenkontroll** utföras (egenkontrollförordningen)
- Om verksamheten är tillståndspliktig måste **miljörapport** inlämnas (Naturvårdsverkets föreskrifter om miljörapport)
- Bestämmelserna om **vattenverksamhet** (11 kap MB)
- Bestämmelserna om **transporttillstånd för avfall** (avfallsförordningen)
- Bestämmelserna om **dokumentation vid hantering av avfall** (avfallsförordningen)
- Bestämmelserna om **arbetsföretag som väsentligt ändrar naturmiljön** (12:6 MB)
- (Lagen om **transport av farligt gods**)
- (EU:s förordning (1013/2006/EG) om transport av avfall) – vid **transport över nationsgräns**

Begränsningar som har med platsen där avfallet skall hantera/bearbetas:

Kontrollera om det gäller några särskilda begränsningar på platsen där arbetena skall äga rum. Om arbetena skall äga rum inom arbetsområdet kan man normalt sett utgå ifrån att det inte finns några begränsningar.

Det kan finnas begränsningar som är hänförliga till bestämmelser om:

- Naturreservat
- Nationalparker
- Djur- och växtskyddsområde
- Kulturresevat
- Biotopskyddsområde
- Strandskyddsområde
- Vattenskyddsområde
- Natura 2000-område

Kontrollera att det inte föreligger några begränsningar inom det aktuella området på www.gis.lst.se och/eller med berörd kommun.

Notera även att det kan finnas begränsningar i markanvändningen enligt lag (1988:950) om kulturminnen m.m.

5.5 Ytterligare information

Nedan lämnas uppgifter om var ytterligare och mer detaljerad information kan fås.

Vägverkets handböcker och annat material

Hantering av vägdikesmassor VV publ 2007:101

Råd och rekommendationer för hantering av sulfidjord, VV publ 2007:100

Hantering av järnhaltiga beläggningmassor, VV publ 2004:90

Naturvårdsverkets handböcker och allmänna råd

- Deponering av avfall - Handbok (2004:2) med allmänna råd
- Farligt avfall - Handbok (2003:8) Farligt avfall
- Tillståndsprovning och anmälan avseende miljöfarlig verksamhet - Handbok 2003:5
- Anmälan för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken - Handbok 2001:6
- Egenkontroll - en fortlöpande process. Handbok 2001:3 med allmänna råd

Övrig information

Uppdaterade bedömningsgrunder för förorenade massor (Avfall Sverige rapport 2007:1)

Avtalstext vid försäljning av massor som inte klassificeras som avfall

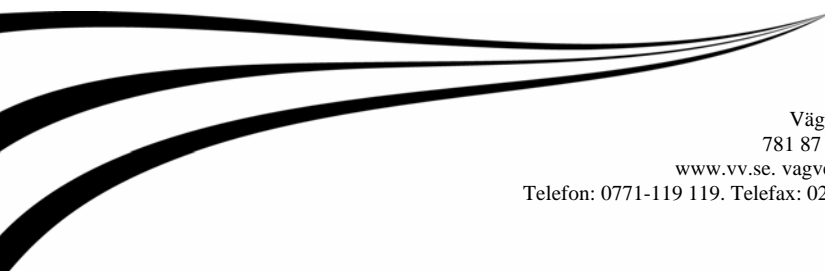
Vid försäljning av massor som inte klassificeras som avfall kan följande text användas om avsikten är att flytta över det fulla miljörättsliga ansvaret på köparen av massorna.

- § 1 De aktuella massorna överlåts för att användas för anläggnings-, utfyllnads- eller konstruktionsändamål. De är inte kontrollerade att användas för matjordsändamål eller annat ändamål där höga krav ställs på massornas renhet.
- § 2 Köparen har faktisk och rättslig rådighet över massorna från och med den (*ange datum*).
- § 3 Från och med det i § 2 angivna datumet är det köparen som har full rättslig rådighet och kontroll över massorna och som skall betraktas som verksamhetsutövare enligt miljölagstiftningen. I egenskap av verksamhetsutövare skall denne därför iakttä alla miljöregler iakttas när massorna används.
- § 4 Från och med det datum som anges i § 2 skall Köparen hålla Säljaren skadeslös för det fall Säljaren skulle drabbas av kostnader, utgifter eller annan skada med anledningen av hanteringen av de överlåtna massorna. [*Om kostnaderna, utgifterna eller skadorna skulle vara en följd av att massorna avvek väsentligt från vad Köparen kunde förvänta sig skall parterna försöka lösa frågan genom förhandlingar.*]

Avtalstext vid avtal om massor som klassificeras som avfall

Vid avtal rörande massor som klassificeras som avfall kan följande text användas.

- § 1 De aktuella uppgrävda massorna är att klassificera som avfall.
- § 2 (*Entreprenörens namn*) skall ta det fulla ansvaret för avfallsmassorna från och med den (*ange datum*).
- § 3 Från och med det datum som anges i § 2 skall (*Entreprenörens namn*) betraktas som verksamhetsutövare enligt miljölagstiftningen och skall iaktta att alla miljöregler iakttas när avfallsmassorna hanteras. (*Entreprenörens namn*) uppmärksammas särskilt att hanteringen av avfall är reglerad av ett flertal miljöregler som bland annat kräver tillstånd för viss hantering eller att verksamheten skall anmälas innan den påbörjas. (*Entreprenörens namn*) skall även tillse att avfallet hanteras på hälso- och miljömässigt godtagbart sätt.
- § 4 (*Entreprenörens namn*) skall även tillse att reglerna om transporttillstånd och dokumentation i avfallsförordningen uppfylls på ett sådant sätt att Vägverket kan fullgöra sina skyldigheter enligt lagstiftningen.
- § 5 Från och med det datum som anges i § 2 skall (*Entreprenörens namn*) hålla Vägverket skadeslösa för det fall Vägverket skulle drabbas av kostnader, utgifter eller annan skada med anledningen av hanteringen av avfallsmassorna. Om det skulle uppkomma någon typ av kostnader eller skador till följd av hanteringen av avfallsmassorna efter det datum som anges i § 2 skall (*Entreprenörens namn*) hålla Vägverket skadeslösa. [*Om kostnaderna, utgifterna eller skadorna skulle vara en följd av att massorna avvek väsentligt från vad Köparen kunde förvänta sig skall parterna försöka lösa frågan genom förhandlingar.*]

Vägverket
781 87 Borlänge
www.vv.se. vagverket@vagverket.se
Telefon: 0771-119 119. Telefax: 0243-758 25. Texttelefon: 0243-750 90

